

۲۹ دسمبر ۲۰۲۱

داکتر عبدالرحمن زمانی

احتمال مداخله مستقیم انگلیس ها در صورت ناکامی سپه سالار نادر خان در تطبیق پلان

(از لابلای اسناد آرشیف انگلستان)

چون محبوبیت غازی امان الله خان در اوج اغتشاش هم سد راه پلان های انگلیس و سپه سالار نادر خان بود، و تطبیق ماستر پلان انگلیس ها در رساندن نادر خان به قدرت (تحت پوشش به اصطلاح قهرمان و ناجی کشور) مطابق به تقسیم اوقات تعیین شده پیش نمی رفت، همفریز، سفیر انگلیس، از شیمله نگران اوضاع بوده و با جمع بندی اطلاعات و ارزیابی وضعیت آنوقت افغانستان متوجه ضرورت احتمال تغییرات لازم در پلان اولیه بود. همفریز درین راستا برای مقابله با هرگونه پیش آمد ممکن در آینده آمادگی میگرفت. درین جا چند سند از لابلای اسناد آرشیف انگلستان را خدمت علاقمندان تاریخ معاصر کشور عزیزمان تقدیم میکنم تا خود مطالعه نموده و قضاوت کنند.

همفریز بعد از ارزیابی اوضاع افغانستان به تاریخ ۲۵ ماه مارچ سال ۱۹۲۹، راجع به پلان های آینده خود به وزیر امور خارجه در لندن نوشت که جمع بندی وضعیت فعلی افغانستان یا پیشبینی انکشافات آینده مشکل است. نادر خان با سه برادرش در ولایات جنوبی و مشرقی مصروف کسب حمایت و جمع آوری آرای قبایل است. بنظر میرسد که حبیب الله [کلکانی] میدان را میبازد و ممکن است پایتخت را، در صورت شرایطی که برای خود و پیروانش قابل قبول باشد، تسلیم کند. علی احمد خان بصورت قطعی از میدان مسابقه حذف شده است.

سفیر انگلیس با در نظر داشت مشکلات موجود، کندی در کار پیاده کردن پلان هایشان و احتمال دوام بیشتر اوضاع کنونی، کمک های بیشتر به نادر خان و حتی مداخله مستقیم انگلیس ها را پیشبینی نموده مینویسد که «اگر اقوام نتوانند به توافق برسند و جنگ شدید، بدون پیروزی چشمگیر یکی از جوانب، درگیرد، من احتمال آنرا میبینم که از ما خواسته شود برای اعاده نظم و نشاندن بر تخت یک کاندیدی که بصورت عموم قابل قبول باشد، مداخله کنیم. حتی قبل از آنکه کابل را ترک بگویم، از من بصورت غیر رسمی خواهشاتی بعمل آمده بود تا در زمینه میانجیگری کنم.

او علاوه میکند که «حتی اگر نادر خان بتواند قبایل را آماده سازد تا بدون جنگ به اتفاق آرا از یک کاندید حمایت کنند، من فکر میکنم آن کاندید بدون ضمانت کمک انگلیس تاج و تخت را قبول نخواهد کرد. (اسناد آرشیف هند بریتانوی، تلگرام شماره ۲۸۳ مؤرخ ۲۵ مارچ ۱۹۲۹ سفیر انگلیس به وزیر امور خارجه در لندن).

یکی از علل مهم ناکامی های محمد نادر خان در سمت جنوبی مقاومت قوای حبیب الله کلکانی به رهبری محمد صدیق خان و محمد عمر خان مشهور به سور جرنیل هم بود. او حتی مجبور شد دوباره به انگلیس ها رجوع نموده و از آنها اجازه کمک قبایل آنسوی خط دیورند را بخواهد. ایجت سیاسی از پاراچنار بتاريخ سوم

سپتمبر ۱۹۲۹ اطلاع داد که حاجی محمد اکبر با مکتوبی از محمد نادر خان نزد او آمد. نادر خان درین مکتوب به اکبر خان صلاحیت داده بود تا نظریات او (نادر خان) را به حکومت هند بریتانوی انتقال داده و منتظر دستور بماند. **نادر خان گفته بود که نه دادن کمک در وقت مشکلات فراموش شده میتواند، و نه خلق کردن مشکلات**. از جمله چهار نکته که نادر خان مطرح کرده بود، نکته سوم آن راجع به پول بود: «**پول ضرورت اولیه تنظیم لشکر در افغانستان میباشد.**» در نکته چهارم نادر خان از مقامات انگلیسی خواسته بود تا به اقوام وزیر و مسعود، که تصمیم گرفته بودند به او کمک کنند، اجازه این کار داده شود. (اسناد آرشیف هند بریتانوی، تلگرام شماره ۲۱/۸۱۹ سی مؤرخ ۳ سپتمبر ۱۹۲۹ پولیتیکل ایجنت پاراچنار به حکومت ایالت سرحدی شمال غربی. L/P&S/10/1301).

عبدالحکیم خان، وکیل التجار افغان در پشاور هم، که اصلیت محمد نادر خان و روابطش با انگلیس ها را درک نموده بود، طی اعلامیه او را نماینده انگلیس شمرده و مردم را از همکاری با او منع کرد.

اما برعکس محمد نادر خان برای فریب دادن افغانها علت ناکامی هایش در سمت جنوبی را بدگمانی و عدم همکاری اهالی سمت جنوبی وانمود میکند که گویا با وجود اصرار آنها پادشاهی را برای خودش قبول نکرد، و آنها گمان بردند که او و برادرانش بطرفداری از امان الله خان فعالیت میکنند. او بعد از رسیدن به قدرت در بیانیه افتتاحیه مجلسی که آنرا اولین مجلس عالی (شورای ملی) افغانستان نامید، گفت: «وقتی که من در خاک افغانستان قدم گذاشتم، خودم و شاه ولیخان و شاه محمود خان را در سمت جنوبی و محمد هاشم خان و محمد گلخان را در سمت مشرقی تعیین نمودم. درین موقع در سمت جنوبی آثار سقویان ظاهر نبود و هیچکس حکومت سقوی را وقع و اعتبار نمیداد، اما همینکه امان الله خان در حدود قلات و مقر با عساکر قندهار نمودار شد و دوباره عزم استیلای کابل را باطراف و اکناف مشتهر گردانید، اهالی سمت جنوبی قدری متردد شدند و گمان کردند که من با برادران خود بطرفداری امان الله خان خدمت میکنم... اما با آنهمه اصرار من اهالی سمت جنوبی باظهار من متردد بودند [و] مطمئن نشدند چه من مجبور بودم که اعلان پادشاهی خود را بدون اعتراف و تصویب تمام اهالی افغانستان رد کنم.» (عیناً نطق اعلیحضرت محمد نادرشاه غازی به تقریب افتتاح اولین مجلس عالی (شورای ملی) افغانستان، یوم دوشنبه ۱۴ سرطان ۱۳۱۰ ش (مطابق با ۶ جولای ۱۹۳۱ میلادی)، صفحات ۷ و ۸).

منابع

- اسناد محرمانه آرشیف هند بریتانوی در لندن، تلگرام شماره ۲۸۳ مؤرخ ۲۵ مارچ ۱۹۲۹ سفیر انگلیس به وزیر امور خارجه در لندن.
 - اسناد آرشیف هند بریتانوی، تلگرام شماره ۲۱/۸۱۹ سی مؤرخ ۳ سپتمبر ۱۹۲۹ پولیتیکل ایجنت پاراچنار به حکومت ایالت سرحدی شمال غربی. L/P&S/10/1301.
 - عیناً نطق اعلیحضرت محمد نادرشاه غازی به تقریب افتتاح اولین مجلس عالی (شورای ملی) افغانستان، یوم دوشنبه ۱۴ سرطان ۱۳۱۰ ش (مطابق با ۶ جولای ۱۹۳۱ میلادی)، صفحات ۷ و ۸.
- (پایان)

د پانو شمیره: له 2 تر 2

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلینکی د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ